

Asia: VN/5843/2026

Sosiaali-ja terveysministeriön asetus hyvinvointialueen seuranta- ja arviointivelvollisuudesta sekä seurannan vähimmäistiedoista ja vähimmäistiedon hallintamalleista

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne tähän tekstikenttään

Lääkäripalveluyritykset ry (LPY) kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto asiasta.

Yleistä asetuksesta

LPY kannattaa asetuksen tavoitteita luoda selkeä ja yhtenäinen hallintamalli ohjaustiedon tuotannolle. Sen tavoitteena on selkeyttää hyvinvointialueiden ohjaustietotuotannon vastuut ja roolit. Asetuksen tavoitteena on kytkeä vähimmäistietojen tietotuotanto hyvinvointialueiden ohjauksen menettelyjen vuosiaikatauluihin, mikä mahdollistaa ajantasaisimman tiedon hyödyntämisen hyvinvointialueiden ohjauksessa.

LPY:n mielestä tietoperustan on oltava yhtenäinen ja vertailukelpoinen kansallisella tasolla, hyvinvointialueiden välillä ja hyvinvointialueiden sisällä. Tiedolla johtamisessa käytettävien aineistojen on tuotettava yhdenmukainen kuva alueiden toiminnasta ja taloudesta.

Yhdistys pitää perusteltuna, että Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) tehtäväksi määritellään vähimmäistietoihin perustuvan vertailutietojen tuottaminen ja raportointi kansallisesti. Pidämme tärkeänä, että hyvinvointialueilla kuitenkin säilyy edelleen velvoite verrata omaa toimintaansa koskevaa tietoa muiden alueiden vastaaviin tietoihin.

Mielestämme on tarkoituksenmukaista karsia päällekkäisiä tiedonkeruita ja siten vähentää hyvinvointialueiden ja muidenkin alan toimijoiden hallinnollista taakkaa. Siksi on tarpeellista määritellä lainsäädännöllä kerättävät vähimmäistiedot ja määritellä niiden keräämisen hallintamallista.

Asetuksen (4 §) mukaan THL:n tehtävänä on laatia sosiaali- ja terveysministeriölle vuosittain esitys julkaistavista vähimmäistiedoista ja niiden edellyttämistä muutostarpeista sekä tietoaaineistoista. LPY:n mielestä on harkittava tarkkaan, onko kuitenkin mielekäästä muuttaa vähimmäistietoja ja tietoaaineistoja vuosittain. Jos muutoksia tehdään toistuvasti, tietoaaineistojen käyttö johtamisen ja ohjauksen tukena vaikeutuu. Erityisesti hankaloituvat mahdollisuudet analysoida kehitystrendejä ja tuottaa vertailutietoja.

Kannatamme asetuksen perustelumuistiossa esitettyjä kansallisesti kehitettäviä tietokokonaisuuksia: laatu, vaikuttavuus, palvelujen yhteensovittaminen, tuottavuus ja henkilöstö. Niiden kehittäminen on yhteensovitettava indikaattorimäärittelyihin.

Hyvinvointialueiden seuranta- ja arviointivelvollisuudesta

Sote-järjestämislain mukaan hyvinvointialueen on seurattava alueensa väestön hyvinvointia ja terveyttä väestöryhmittäin, järjestämänsä sosiaali- ja terveydenhuollon tarvetta, saatavuutta, laatua, vaikuttavuutta ja yhdenvertaisuutta, asiakkaiden palvelujen yhteensovittamista, sosiaali- ja terveydenhuollon kustannuksia ja tuottavuutta sekä henkilöstöön ja sen käyttöön liittyviä seikkoja.

LPY:n mielestä on välttämätöntä, että hyvinvointialueilta valtakunnallisesti kerättävät seuranta- ja arviointitiedot määritellään lainsäädännössä. Yhtenäiset tietosisällöt mahdollistavat hyvinvointialueiden alueellisen ja valtakunnallisen vertailtavuuden ja seuraamisen.

Hyvinvointialueiden on hyödynnettävä kansallisesti kerättyä tietoa oman toiminnan ja talouden ohjauksessa.

Taloustietojen keräämisestä ja hyödyntämisestä

Sote-uudistuksen keskeisiä tavoitteita ovat palveluiden saatavuuden parantaminen ja kustannusten kasvun hillitseminen julkisen talouden kantokyvyn turvaavalle tasolle. Näiden tavoitteiden saavuttaminen edellyttää tuottavuuden parantamista koko palvelujärjestelmässä.

Tuottavuuden kehityksen mittaamiseksi ja arvioimiseksi tarvitaan riittävästi vertailukelpoisia taloustietoja ja niiden analysointia.

Asetuksen perustelumuistiossa on kuvattu selkeästi suoritettietojen ja erilaisten palautteiden keräämisen lähteet ja tavat: esimerkiksi Hilmo-tietokannat, koululaiskyselyt ja asiakaspalautteet. Tarpeellisia taloustietoja muistiossa käsitellään erittäin pintapuolisesti.

LPY:n mielestä myös taloustietojen keräämisessä, tietosisällöissä ja mittareissa on otettava käyttöön yhtenäiset menetelmät. Yhdistys muistuttaa, että talousarvio- ja tilinpäätöstietojen kerääminen ja analysointi eivät riitä hyvinvointialueiden ohjaamisen ja tiedolla johtamisen työvälineiksi.

Helmikuussa 2026 päättynyt valtiovarainministeriön kaksivuotinen Yksikkökustannushinta -hanke jäi pahasti kesken. Sen jatkaminen siirrettiin THL:n ja STM:n vastuulle. Vaikka lausunnolla olevalla asetuksella ei säädetä kerättävien tietojen indikaatioista, olisi perustelumuistiossa pitänyt kuvata, kuinka ja mitä taloustietoja kerätään ja voidaan hyödyntää hyvinvointialueiden toiminnan ohjaamisessa.

Yksikkökustannus -hankkeen aikana selvisi, kuinka eri tavalla hyvinvointialueet mittaavat ja seuraavat toimintansa kustannuksia ja tuottavuutta. Hankkeen aikana oli suuria haasteita saada hyvinvointialueilta yhteismitallisia tietoja eri suoritteiden oman palvelutuotannon kustannuksista.

LPY pitää tärkeänä, että THL suuntaa resursseja Yksikkökustannus -hankkeen jatkotyöhön. Yhdistys esittää, että hyvinvointialueet veloitetaan laskemaan ja ilmoittamaan vuosittain tuottamiensa palveluiden yksikkökustannukset yhtenevällä tavalla THL:lle ja niiden toimintaa ohjaaville ministeriöille. Jotta ei tarvitsisi tehdä moninkertaista työtä ja kustannustiedot olisivat vertailukelpoisia, tarvitaan kansallisesti määritellyt ”tilikartat” eli määritelmät siitä, mitä ja kuinka kustannuksia kohdennetaan kullekin palvelulle.

Asetuksen toimeenpanosta

Asetuksen mukainen tietojen toimittamisvelvoite on laaja ja siihen sisältyy useita keskeisiä tietoaaineistoja. Siksi on tärkeää, että asetuksen perusteluissa korostetaan kansallisten tietovarantojen ensisijaista hyödyntämistä, tiedonkeruun automatisointia sekä yhteisten teknisten ratkaisujen käyttöä. Tällöin voidaan ehkäistä päällekkäistä työtä sekä vähentää hyvinvointialueiden ja muidenkin alan toimijoiden hallinnollista kuormitusta.

Asetuksen (4 §) mukaan hyvinvointialueet ja HUS-yhtymä voivat tehdä THL:lle ehdotuksia vähimmäistiedoista ja niiden muutostarpeista sekä tietoaaineistoista. LPY:n mielestä myös hyvinvointialueiden toimintaa ohjaavilla ministeriöillä sekä toimintaa valvovalla Lupa- ja valvontavirastolla on oltava asetukseen kirjattu mahdollisuus tehdä ehdotuksia vähimmäistiedoista ja niiden muuttamisesta.

THL:n tehtävä vertailukelpoisen tiedon tuottajana on keskeinen. Sen onnistuminen tehtävässään edellyttää, että hyvinvointialueilta saadaan rakenteista, yhdenmukaista ja vertailukelpoista tietoa. Tiedonsiirron on perustuttava teknisesti yhtenäisiin ratkaisuihin.

Kerättävien tietojen julkaiseminen tukee avoimuutta ja niiden valtakunnallista hyödyntämistä.

LPY esittää, että asetuksen perusteluihin kirjataan selkeästi maininnat kansallisten ratkaisujen hyödyntämisestä, tiedonkeruun automatisoinnista sekä yhteisten teknisten ratkaisujen käytöstä.

Partanen Ismo
Lääkäripalveluyritykset ry